

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษาโครงการ

จังหวัดลพบุรีหรือชื่อเดิมคือ “เมืองละโว้” เป็นเมืองโบราณตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ได้รับดินตะกอนจากแม่น้ำสามสายใหญ่คือ แม่น้ำเจ้าพระยา, แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสัก ทำให้พื้นที่ตั้งมีความอุดมสมบูรณ์ ตัวเมืองตั้งอยู่บนที่ดอนลาดลงมาจากเทือกเขาสามยอดลงสู่แม่น้ำลพบุรี พื้นที่บางตอนมีระดับสูงต่ำต่างกัน บริเวณที่สูงสามารถเป็นที่อยู่อาศัยได้ บริเวณที่ต่ำสามารถเพาะปลูกทำไร่ทำนาได้ เป็นภูมิภาคที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ในปัจจุบันมีการขุดค้นพบโครงกระดูกของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในบริเวณอำเภอบ้านหมี่, อำเภอโคกสำโรง และเขตที่ตั้งศูนย์การทหารปืนใหญ่อำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี เป็นโครงกระดูกที่มีอายุประมาณ 400-500 ปีก่อนคริสตกาล¹

เนื่องจากพื้นที่ของเมืองละโว้ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้แม่น้ำสามสายซึ่งไหลรวมกันออกสู่ทะเล จึงเกิดเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญขึ้น และที่ตั้งของเมืองอยู่ระหว่างศูนย์อำนาจทางการเมืองและวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่ในสมัยโบราณ ได้แก่ ขอม, พม่า และมลายู เมืองละโว้เคยเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางอารยธรรมในพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี ในช่วง คริสต์ศตวรรษที่ 7-8 (พ.ศ. 1200-1300) ในยุคสมัยเดียวกับเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมืองคูบัว จังหวัดราชบุรี และเมืองนครปฐม หลักฐานทางสถาปัตยกรรมในสมัยทวารวดีที่พบในเขตเมืองละโว้ ได้แก่ ฐานพระเจดีย์ขนาดใหญ่ในบริเวณวัดนครโกษา อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ในช่วง คริสต์ศตวรรษที่ 10-11 (พ.ศ. 1500-1600) เป็นยุครุ่งโรจน์ของขอม โดยการปกครองของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 และ 2 ขยายอำนาจการปกครองจากขอม มายังสุโขทัย และมาถึงเมืองละโว้โดยอยู่ในฐานะเมืองลูกหลวงและเมืองหน้าด่านจากแม่น้ำเจ้าพระยา จากบันทึกในศิลาจารึกที่ขุดพบบริเวณศาลสูงหรือศาลพระกาฬ ในปัจจุบัน ศาลนสถานทีปรากฏอยู่ในเขตเมืองลพบุรีปัจจุบัน ได้แก่ ศาลสูงหรือศาลพระกาฬ และศาลนสถานปรางค์แขก ทั้งสองแห่งเป็นศาลนสถานทีสร้างขึ้นก่อน ส่วนพระปรางค์สามยอดสร้างขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 13 (พ.ศ. 1800) โดยการ

¹ เทพสตรี, วิทยาลัยครู. เอกสารการประกอบการสัมมนาเรื่องประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี. (ลพบุรี: โรงพิมพ์ศิริอักษร,

ปกครองของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ร่วมสมัยกันศิลปะขอมแบบบายน เป็นช่วงสุดท้ายก่อนที่ขอมจะเสื่อมอำนาจลง

มาถึงในสมัยอยุธยาตอนต้น พุทธศตวรรษที่ 19 เมืองละโว้เคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าอู่ทอง ก่อนที่จะสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี² และทรงขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 แห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงโปรดฯ ให้พระราเมศวรพระราชโอรสมาปกครองเมืองละโว้ในฐานะเมืองลูกหลวง หลังจากรัชสมัยพระเจ้าอู่ทองแห่งกรุงศรีอยุธยาเมื่อเมืองขอมเสื่อมอำนาจลง กรุงศรีอยุธยาขยายอำนาจและทำศึกสงครามกับแคว้นทางทิศเหนือ เมืองหน้าด่านหรือเมืองลูกหลวงของกรุงศรีอยุธยาจึงย้ายขึ้นไปอยู่ทางภาคเหนือ ได้แก่ เมืองสุโขทัย, เมืองกำแพงเพชร และเมืองพิษณุโลก

ปี พ.ศ. 2199 สมเด็จพระนารายณ์ทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงสถาปนาเมืองละโว้ขึ้นมาใหม่เนื่องจากทรงเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่ใกล้กับทะเลเป็นโอกาสให้ชาวต่างชาติเข้ามาบูรณาน อีกทั้งทรงโปรดการล่าสัตว์และคล้องช้างเป็นอย่างมาก ทรงเห็นว่าเมืองละโว้มีความเหมาะสมที่จะเสด็จมาประทับ ในขณะที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงครองราชย์ได้เสด็จมาประทับที่เมืองละโว้ปีละ 7 – 8 เดือน จึงปรากฏหลักฐานทางสถาปัตยกรรมแบบถาวรขึ้นมากมายในเขตเมืองละโว้หรือลพบุรีในปัจจุบัน

ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มีชาวต่างชาติเข้ามาทำการค้าขายและเผยแผ่ศาสนา มีทั้งชาวตะวันตก ได้แก่ ชาวจีน, ญี่ปุ่น และเปอร์เซีย ชาวตะวันตก ได้แก่ ชาวโปรตุเกส ฮอลันดา และฝรั่งเศส สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส มีการส่งคณะราชทูตและนักศึกษาชาวสยามไปทำการศึกษาเทคโนโลยีต่างๆ ในฝรั่งเศส ชาวต่างชาติมากมายในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ เข้ารับราชการในพระราชสำนัก มีการนำเอาวัฒนธรรม ศิลปกรรม รวมถึงสถาปัตยกรรมเข้ามาเผยแผ่ ส่งผลกระทบต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ในสมัยนั้น เกิดเป็นสถาปัตยกรรมแบบประเพณีผสมผสานกับศิลปสถาปัตยกรรมของชาวต่างชาติ สถาปัตยกรรมแบบผสมนี้มีหลักฐานปรากฏอยู่ทั่วไปในเมืองละโว้ ได้แก่ พระราชวังเมืองละโว้หรือพระนารายณ์ราชนิเวศน์, บ้านหลวงรับราชทูต, วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเมืองลพบุรี, วัดเสาชิงช้า, วัดตองปุ ฯลฯ รวมถึงในกรุงศรีอยุธยาและเมืองโดยรอบ

² กมล เกตุศิริ. เมืองลพบุรี. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไอเดียนส์โตร์, 2508.) หน้า 78.

วัดเสาชิงช้า อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี เป็นพระอารามหลวงชั้นสามัญ สร้างขึ้นในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของพระนารายณ์ราชนิเวศน์ และอยู่ในบริเวณที่ตั้งของโบราณสถานที่ยังคงเหลืออยู่กันมาหลายร้อยปี โดยที่วัดเสาชิงช้าเกิดจากการรวมตัวกันของวัด 2 วัด คือวัดรวกตั้งอยู่ทางทิศใต้กับวัดเสาชิงช้าที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ในปี พ.ศ. 2475 ตามพระประสงค์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ผู้ทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยภายในวัดรวกมีพระอุโบสถส่วนวัดเสาชิงช้ามีพระวิหาร เมื่อรวมวัดทั้งสองเข้าด้วยกันเรียกรวมว่า"วัดเสาชิงช้า" โดยมีการใช้พระอุโบสถของวัดรวกเดิมทางด้านทิศใต้ในการประกอบสังฆกรรม³

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการศึกษาโครงการ คือในปัจจุบันพระสงฆ์ภายในวัดเสาชิงช้ามีจำนวนเพิ่มมากขึ้น พระอุโบสถหลังเดิมที่ใช้ประกอบสังฆกรรมมีขนาดเล็ก มีพื้นที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนพระสงฆ์ ประกอบกับพระอุโบสถหลังนี้ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่หลังจากเกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ โดยมีได้รักษารูปแบบของสถาปัตยกรรมเดิมไว้ ตำแหน่งที่ตั้งของอาคารต่างๆ ภายในวัดเกิดจากการก่อสร้างต่างสมัยกันจนเกิดความไม่เป็นระเบียบ และเกิดปัญหาการใช้งานอาคาร การศึกษาครั้งนี้จะเป็นการเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงผังบริเวณวัดเสาชิงช้า ออกแบบอาคารบางส่วนภายในวัด รวมถึงทำการออกแบบพระอุโบสถโดยละเอียด เพื่อแก้ปัญหาที่ตั้งที่ได้กล่าวมาข้างต้น รวมถึงเป็นการเสนองานออกแบบสถาปัตยกรรมไทยที่สอดคล้องกับรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ปรากฏอยู่ในเขตเมืองละโว้หรือเมืองลพบุรี ที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ศูนย์วิทยพัชรากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ ศิลปากร, กรม ประวัติวัดเสาชิงช้าและงานของกรมศิลปากร. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2513.)

1.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษาโครงการ

- 1.1.1 เพื่อทำการศึกษาประวัติศาสตร์และความสำคัญของจังหวัดลพบุรีในอดีตและปัจจุบัน
- 1.1.2 เพื่อทำการศึกษาวิวัฒนาการของรูปแบบพระอุโบสถ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการออกแบบพระอุโบสถวัดเสาชิงทอง
- 1.1.3 เพื่อทำการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมพระวิหารและพระอุโบสถในเขตจังหวัดลพบุรี ที่สร้างขึ้นในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์
- 1.1.4 เพื่อทำการศึกษาประวัติของวัดเสาชิงทองรวมถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวัดในปัจจุบัน
- 1.1.5 เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงผังบริเวณวัดเสาชิงทอง การปรับปรุงอาคารต่างๆ ภายในวัด และทำการออกแบบพระอุโบสถให้มีความสอดคล้องกับรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ทำการศึกษ

1.3 ขอบเขตของการศึกษาโครงการ

- 1.3.1 ทำการศึกษาสถาปัตยกรรมพระอุโบสถและพระวิหารที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์และในช่วงเวลาใกล้เคียง อันปรากฏหลักฐานอยู่ในเขตเมืองลพบุรี
- 1.3.2 ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงรายละเอียดของอาคารพระอุโบสถและพระวิหารที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ในหัวข้อ
 - ประวัติของวัด
 - ผังบริเวณและผังพื้นของพระอุโบสถและพระวิหาร
 - รูปแบบขององค์ประกอบสถาปัตยกรรม
 - พัฒนาการของรูปแบบสถาปัตยกรรมพระอุโบสถและพระวิหาร
 - รายละเอียดทางโครงสร้างและวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง
 - รายละเอียดการประดับตกแต่งอาคาร
- 1.3.3 ในขั้นตอนการออกแบบ จะเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงผังบริเวณวัดเสาชิงทอง การปรับปรุงอาคารต่างๆ ภายในวัด การออกแบบพระอุโบสถและศาลาการเปรียญ

1.4 ขั้นตอนการศึกษาโครงการ

- 1.4.1 ศึกษาถึงประวัติและความสำคัญของจังหวัดลพบุรี
- 1.4.2 ศึกษาถึงความหมายและวิวัฒนาการรูปแบบสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถและพระวิหารที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ
- 1.4.3 ศึกษารูปแบบพระอุโบสถและพระวิหารที่ปรากฏอยู่ในเขตเมืองลพบุรี เพื่อนำรูปแบบมาใช้ในการออกแบบอาคาร ให้เหมาะสมกับสถานที่ตั้งโครงการและสถาปัตยกรรมโดยรอบ
- 1.4.4 ศึกษารูปแบบพระอุโบสถและพระวิหารที่มีพัฒนาการในแบบเดียวกันในบริเวณใกล้เคียง เพื่อนำมาเปรียบเทียบ
- 1.4.5 ศึกษาประวัติและความสำคัญของวัดเสาชิงช้า จังหวัดลพบุรี ศึกษาผังบริเวณและสถาปัตยกรรมที่สำคัญภายในวัด
- 1.4.6 ศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นภายในวัดเสาชิงช้าในปัจจุบัน
- 1.4.7 ประมวลข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสำรวจภาคสนามเพื่อทำการวิเคราะห์และจัดทำข้อมูล
- 1.4.8 นำผลที่ได้จากการศึกษาข้างต้นมาเป็นพื้นฐานในการจัดทำแบบร่างโครงการ
- 1.4.9 จัดทำแบบขั้นสมบูรณ์เพื่อเสนอผลงานขั้นสุดท้ายเป็นแบบสถาปัตยกรรมพร้อมเสนอแนวความคิดในการออกแบบ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาโครงการ

1.5.1 ทราบถึงความหมายและวิวัฒนาการของพระอุโบสถ รูปแบบพระอุโบสถที่มีอยู่ในปัจจุบัน สามารถนำรูปแบบพระอุโบสถมาให้ได้เหมาะสม

1.5.2 รวบรวมหลักฐานทางสถาปัตยกรรมพระอุโบสถและพระวิหารที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ช่วงปี พ.ศ. 2199-พ.ศ.2231

1.5.3 ทราบถึงลักษณะร่วมของรูปแบบสถาปัตยกรรมพระอุโบสถและพระวิหารในเขตเมืองลพบุรี รวมถึงพัฒนาการของอาคารในลักษณะเดียวกัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมในพื้นที่ และได้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อให้เกิดรูปแบบนั้นขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการออกแบบอาคารในลักษณะเดียวกัน

1.5.4 เสนอแนวทางการออกแบบที่เป็นการประมวลจาก หลักฐานทางสถาปัตยกรรม นำไปสู่การออกแบบพระอุโบสถและอาคารประกอบ รวมถึงอาคารต่างๆ ภายในวัดเสาชิงช้า ให้มีความสอดคล้องกับรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย